

HET KOOPMANSWELVAREN

Voorstraat 11
Voorschoten

De oudste vermelding van het perceel stamt uit 1583, toen er een timmerman Cornelis Janszoon woonde in 'een huys en erve sijnde een timmermanswinkel'. Deze gebruiksfunctie zou nog meer dan een eeuw blijven bestaan. Timmerman Cornelis Sneeuwater kocht het huis in 1719 en verkocht het 5 jaar later aan Jan Pieterszoon de Rouw, een vermogend man in het dorp.

De meeste dorpsbewoners hielden er vee op na, maar hadden daarnaast soms ook andere inkomsten. Zo worden in de 18^e eeuw zowel Voorstraat 11 als het belendende pand nummer 13 vermeld als herberg. Beide panden waren in opzet boerderijen van het Rijnlandse L-vormige type met voorhuis en onderkelderde opkamer. Daarachter bevonden zich de werkkeuken en de stal, die mogelijk als timmermanswerkplaats dienst deed. De agrarische functie blijkt uit een veilingakte uit 1764 waarin Frans Gerritszoon van Leeuwen het huis tezamen met vee en kaas- & melkattributen laat veilen. De nieuwe eigenaar, Nanning Vlasveldt, verkocht de boerderij in 1776 aan Jan Elderhorst. Rond die tijd kreeg het woongedeelte zijn huidige aanzien met een dwarshuis in Lodewijk XVI-stijl en met behoud van de onderkelderde opkamer. Hij gaf het huis de naam 'Het Koopmanswelvaren'.

De symmetrisch ingedeelde voorgevel met een topgevel in klokvorm gaf het woongedeelte de allure van een voornaam herenhuis. Achter de entree bevindt zich een hal met een marmeren vloer en met decoratief stucwerk op de muren en het plafond.

Rechts van de hal bevindt zich de onderkelderde opkamer, terwijl zich links van de hal de 'pronkkamer' bevindt. Omstreeks 1800 werden de opkamervensters tot de vloer doorgetrokken, zodat de onderdorpels op hetzelfde niveau kwamen als die van de 'pronkkamer'. De 'pronkkamer' heeft aan de achterzijde een venster met Empire-raamindeling. Het bovenlicht heeft een halfcirkelvormige boven-dorpel; de middenstijl is decoratief uitgevoerd met een uitgesneden eikenbladmotief. Naar de mode van de tijd werd de 'pronkkamer' boven de lambriserings versierd met geschilderde behangsels. Ze verbeelden arcadische landschappen: geïdealiseerde romantische afbeeldingen van het leven op het platteland. Op één ervan komt een kerktoeren voor, die verwantschap vertoont met die van Voorschoten, herkenbaar aan de drie karakteristieke wassende maantjes op de pinakels. De schilder was vermoedelijk Dirk Kuiper, een Leidse producent van geschilderde behangsels die enige tijd in Voorschoten vertoefde. Boven de schouw en de deuren, en tussen de vensters zitten zogenaamde 'grisailles', in grijstonen opgezette afbeeldingen met putti (naakte kinderfiguurtjes) en vaasachtige Lodewijk XVIe ornamenten.

Een bovendeurstuk symboliseert de handel, een verwijzing naar de naam van het huis. In dezelfde tijd werd op het achtererf een L-vormige paardenstal met koetshuis gebouwd.

Voor het midden van de 19^e eeuw werden de vensters aan de voorzijde voorzien van huidige achtdelige schuiframen met luiken. In deze tijd was Walterus van der Stelt eigenaar van Het Koopmanswelvaren. Hij was een fortuinlijk koopman/graanhandelaar, die bovendien langs de Voorstraat en de Molenlaan verschillende huizen en gronden bezat. De volgende eigenaren, waaronder het echtpaar Biben-Spitholt (eigenaar van 'Het Wapen van Voorschoten') en burgemeester J.M. de Kempenaar, hebben het huis veelal verpacht aan boerenfamilies. Kempenaar, die in 1887 na het overlijden van Treub burgemeester werd, kocht het Koopmanswelvaren voor fl. 9000 van de weduwe Biben-Spitholt.

In 1966 werd de gemeente eigenaar en lag sloop van het complex in het verschiep. In 1968 werd Het Koopmanswelvaren aangewezen als Rijksmonument. Het duurde echter nog tot 1984 eer dit stukje cultureel erfgoed in het hart van het dorp feitelijk werd gered. Het huis werd in erfpacht uitgegeven aan de Stichting Diogenes, die het huis naar een plan van de Leidse restauratiearchitect T. Mulder restaureerde. De in de 19^e eeuw verbouwde 16^e of 17^e eeuwse stal werd in de bestaande vorm herbouwd en gesplitst in drie wooneenheden. Het bijbehorende vrijstaande stalgebouw met koetshuis werd helaas gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw. De Stichting Diogenes zet zich actief in voor het behoud en herstel van cultureel erfgoed in Voorschoten.

In 2018 gaf de Stichting Diogenes het gebouw terug aan de gemeente Voorschoten, die het daarop aan een particulier heeft verkocht.

Bron: Carla Scheffer.

Versie: september 2025